

ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІВНИХ ТА КНИЖКОВИХ ФОНДІВ

UDC 929-055.2:930.1 Катерина Антонович
DOI: 10.15407/rksu.25.007

*Лариса Іванівна Буряк,
доктор історичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
ORCID: 0000-0002-4631-844X
e-mail: larysa.buryak@gmail.com*

КАТЕРИНА АНТОНОВИЧ ПРО СЕБЕ, РОДИНУ ТА ОТОЧЕННЯ (СПОГАДИ Й АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ В РЕКОНСТРУКЦІЇ БІОГРАФІЧНОГО СВІТУ)

Мета дослідження полягає в реконструкції біографічного світу Катерини Михайлівни Антонович та актуалізації її постаті в науковому вітчизняному дискурсі. **Методологія дослідження** базується на стратегіях та наукових підходах міждисциплінарності, що забезпечуються завдяки комплексному застосуванню методів джерелознавчої аналітики, історико-біографічної реконструкції, культурологічної критики. **Наукова новизна.** Біографічний світ Катерини Антонович розглядається як особистісний культурний простір, що постає втіленням її самопрезентацій та перехрестям самоідентифікацій. Багатогранність біографічного світу розкривається завдяки актуалізації особистісних пам'яттєвих ландшафтів у розмаїтті контекстів епохи, викликів еміграції, культурних трансформацій. Архівні автобіографічні документи Катерини Антонович у комплексі з опублікованими в еміграції спогадами наближують до розуміння її характеру, світоглядних переконань, художніх та естетичних уподобань. Показується, як концепти-символи «місця поколінь» та «пам'ятні місця» забезпечують зручний механізм для відтворення композиційної моделі біографічного світу. Зазначається, що, розповідаючи про себе, родину, оточення, Катерина Антонович фіксує ключові події свого життя, що відіграють роль маркерів у системі її пріоритетних самоідентифікацій, передусім як представниці роду Серебрякових/Антоновичів та художниці. **Висновки.** Реконструкція біографічного світу Катерини Антонович являє собою систему ідентичностей, що формувалася під впливом родинних традицій, українського інтелектуального середовища, діалогу поколінь, а також художніх шкіл, знаменитих майстрів живопису, культурних просторів Харкова, Києва, Петербурга, Мюнхена, Праги, знакових центрів європейського мистецтва. «Місця поколінь» – родоводи, родинні будинки, родинні історії та традиції – постають уособленням моральних і світоглядних імперативів Катерини Антонович. Водночас культурні локуси в її автобіографічній рецепції вказують на особливо важливі «пам'ятні місця» та їхню значущість на шляху творчої самореалізації та опанування художньої майстерності.

Ключові слова: Катерина Михайлівна Антонович, автобіографічні джерела, біографічний світ, «місця поколінь», «пам'ятні місця».

Актуальність теми дослідження. Катерина Михайлівна Антонович (23 жовтня 1887/1884 (?), Харків – 22 лютого 1975, Вінніпег, Канада), постать непересічна й символічна в українському культурному просторі, була однією з тих, кого прийнято вважати моральними авторитетами українства. Дослідження її біографічного світу означає наближення до теренів високої української культури, мистецтва, людської шляхетності, щирості й гуманізму – тих ключових імперативів, від яких залежить внутрішній і зовнішній стан суспільства.

Понад півстоліття довгого життя Катерини Антонович пройшло за межами України, спочатку в Чехо-Словаччині (1923/1921 (?) – 1948) і далі – в Канаді (1949–1975). Але талант, здібності, час і сили були щиро й без останку віддані служінню українським ідеалам, як і душа, що лишилась назавжди українською. І тільки своє тіло вона заповідала канадській медицині. У заповіті, складеному ще в 1964 р., Катерина Михайлівна зазначала, що її тіло має бути передане Медичному Коледжу Університету Манітоба для наукових потреб на знак подяки Канаді за добро, отримане від цієї країни [1].

Аналіз досліджень і публікацій. Життя Катерини Антонович було промовистою відповіддю на головне питання – «як можна було вижити у ХХ столітті, аби не втратити людського обличчя». Проте, як не парадоксально, вона все ще займає місце на маргінесах у домінуючому в Україні біографічному наративі. Її прізвище, в основному, лише згадується в контексті діяльності українських наукових і культурницьких установ у Чехо-Словаччині між двома світовими війнами [13]. Що стосується біографії Катерини Антонович, то вона переважно відображена лише в коротких, максимально стислих, як того вимагають закони жанру, статтях енциклопедичного формату. Довге, сповнене мрій, сподівань, розчарувань, насичене карколомними подіями, незабутніми зустрічами і враженнями життя цієї обдарованої різними талантами жінки окреслене стислими рядками, та й то переважно надто безбарвних енциклопедичних текстів. Ба більше, ще й досі в електронних ресурсах зустрічаються різні дати її народження. Зокрема, на вітчизняних енциклопедичних порталах (Енциклопедія сучасної України) [14] зазначається 1884 рік народження. Та сама дата – 1884 р. – зафіксована в Internet Encyclopedia of Ukraine Канадського інституту Українських студій (KIUS) з уточненням, щоправда, дня і місяця народження К. М. Антонович (23 жовтня) [15], відсутніх, до речі, на вітчизняних енциклопедичних інтернет-порталах.

Але чи відомо авторам цих статей, що існують інші варіанти стосовно дати народження Катерини Антонович?¹ Схоже, що поза увагою дописувачів енци-

¹ Оскільки мова зайшла про біографічні розбіжності, що зустрічаються в енциклопедичних статтях, присвячених Катерині Антонович, не можна оминути біографічної «плутанини», яка ще й досі існує в статтях, в яких ідеться про її чоловіка – Дмитра Володимировича Антоновича на тих само електронних порталах, що наразі є найбільш вичерпними ресурсами біографічної інформації у вітчизняному інтернет-просторі. В «Енциклопедії

клопедичних статей лишилась інша дата її народження (1887 р.), зазначена у спеціально підготовленому виданні – «путівнику» по особовому фонду, що зберігається в Бібліотеці та Архіві Канади¹. Укладачі цієї збірки орієнтувалися на дані автобіографічних документів, де Катерина Михайлівна зазначала саме цю дату свого народження [16].

На цю ж дату пропонує орієнтуватися й Оксана Пеленська, яка однією з перших звернула увагу на існуючі розбіжності в біографічних даних К. М. Антонович [12, с. 120–121]. Оксана Пеленська, книга якої присвячена українському мистецькому середовищу в міжвоєнній Чехо-Словаччині, поміж інших митців приділила також увагу і творчості Катерини Антонович. Зокрема, у книзі розміщено окремі репродукції та каталог її картин (18 позицій) із колекції творів українських художників Слов'янської бібліотеки у Празі, що розширює уявлення про творчу біографію художниці.

Одна з останніх публікацій, де зустрічається біографічна інформація стосовно К. М. Антонович, присвячена віднайденому листуванню родини Антоновичів (подружжя Дмитра та Катерини, а також Катерини та її батька Михайла Серебрякова) у фондах Національного музею історії України. Попри цінність розвідки, авторкою якої є співробітниця музею О. Буняк, що ознайомлює з унікальним родинним епістолярієм, вона теж не позбавлена неточностей. Корекція О. Пеленської щодо дати народження не була помічена і залишилась, як видно, без уваги. Без будь-яких уточнень називається все той же 1884 рік народження Катерини Антонович. Зазначається також, що її вінчання з Дмитром Антоновичем відбулось у 1909 р., хоча сама Катерина Михайлівна називає в автобіографії 1908 рік. Нарешті, у переліку «ключових слів» до публікації чомусь Катерина Антонович зовсім не зазначена [11, с. 39–40]. І це також є однією з ознак того, що ця жіноча постать все ще лишається напівзабутою та несправедливо недооціненою.

Метою дослідження є реконструкція біографічного світу Катерини Михайлівни Антонович та актуалізація її постаті в науковому вітчизняному дискурсі. Біографічний світ Катерини Антонович розглядається як особистісний культурний простір, що постає втіленням її самопрезентацій та складним перехрестям різноманітних самоідентифікацій – живописець, графік, скульптор, мемуаристка, представниця дворянського роду Серебрякових, дружина Д. В. Антоновича, представниця української інтелігенції, громадська діячка.

сучасної України читаємо про Д. В. Антоновича: «громадсько-політичний діяч, історик культури, мистецтва, театру», а далі – «син Володимира Антоновича та Катерини Антонович-Мельник». *Internet Encyclopedia of Ukraine* називає лише одного з батьків Дмитра Антоновича – В. Б. Антоновича.

¹ Особовий фонд К. М. Антонович – унікальне зібрання документів – формувався в декілька етапів. Частина свого архіву К. М. Антонович передала на зберігання вже на схилі життя, у 1974 р. Решта документів була передана її донькою Мариною Дмитрівною Антонович-Рудницькою упродовж 1976/1977 рр.

Реконструкція біографічного світу, яскрава палітра і багатогранність якого розкриваються на тлі пам'яттєвих ландшафтів, надає можливість наблизитися до найбільш комплексного розуміння характеру, світоглядних уподобань, художньо-естетичних смаків цієї непересічної жіночої постаті в розмаїтті контекстів епохи, суспільних зламів, викликів долі, життєвих ситуацій, часових трансформацій.

Виклад основного матеріалу. Джерелами реконструкції є спогади Катерини Антонович та автобіографічні архівні документи з особового фонду Архіву і Бібліотеки Канади. У них вона відобразила основні події життя, що покликані слугувати маркерами її пріоритетних самоідентифікацій. Фіксує події, власне світосприйняття, рефлексії та емоції, вона розповідає про себе, родину, оточення, зупиняє погляд на ключових подіях життя, калейдоскопі людських постатей, які залишились у пам'яті.

Зручною основою для моделювання та композиційного відтворення біографічного світу можуть виступати культурологічно-топографічні концепти, серед яких, як уявляється, «місця поколінь» та «пам'ятні місця» відіграють роль домінантних орієнтирів. Запроваджені в науковий дискурс сучасною німецькою дослідницею Аляйдою Ассман, яка апелює до теорії «місць пам'яті» П'єра Нора, ці поняття дозволяють визначити та структурувати систему самоідентифікацій, вивчаючи біографічний світ у різних його ракурсах. «Місця поколінь», як зазначає дослідниця, це «певні місця, що несуть у собі силу спогадів, мають насамперед стійкий і довгий зв'язок з сімейною історією» [11, с. 320]. Формуючи тісні стосунки між людьми, «місця поколінь» можуть асоціюватися, передусім, з родоводами, родинними історіями та традиціями, проживанням декількох поколінь на одному місці. З огляду на це, вони узгоджуються із концепцією «дому» – одним із ключових елементів біографічного світу людини. «Дім» виступає не лише архітектурною спорудою, фізичною формою та уособленням родинного вогнища, а також омріяною ілюзією, образом-символом рідної землі, інколи залишеної назавжди.

Підґрунтям для самоідентифікацій Катерини Антонович у площині родинного ландшафту були, передусім, родоводи Серебрякових та Антоновичів, історія яких пов'язана із соціокультурними просторами Харкова і Києва ХІХ – початку ХХ ст. і невіддільна від місця проживання родин як символ кожної з них.

Інший концепт – «пам'ятні місця», на відміну від попереднього, позначений перервністю, «кричущою відмінністю» між минулим і сучасністю. На думку Аляйди Ассман, у відповідності до цього концепту, історія, зокрема й родинна, не розвивалася далі, а зазнавала «насильного обриву», а отже, «пам'ятні місця – це розкидані фрагменти втрачених і зруйнованих життєвих зв'язків» [10, с. 328]. Попри свої відмінності, ці концепти перегукуються між собою, апелюючи до феномена пам'яті. У системі реконструкції біографічного світу Катерини Антонович «місця поколінь» на певному часовому відрізку поступаються «пам'ятним місцям» – розпорошеним культурним локусам, зафіксованим у автобіографічних матеріалах.

«Місця поколінь». Серебрякови

Родовід Серебрякових, складений власноруч Катериною Михайлівною, піднімає завісу над історією її родини: «Батько: Серебряков Михайло Михайлович¹, член городської управи м. Харкова; Мати: Серебрякова Марія Миколаївна, родж. Павлова-Сільванська; Баба: Серебрякова Катерина Яковна², родж. Кашинцева; Дід: Серебряков Михайло Петрович, головний лікар лічниці «Сабурова дача»³ [3].

Водночас родовід дає ключ до розуміння та розкодування біографічних таємниць Катерини Антонович. Не виключено, що її прагнення зайнятися медициною було спричинене родинною традицією, яка йшла від діда – головного лікаря відомої Харківської психіатричної лікарні, що вважалась одним із найбільших центрів такого профілю в Російській імперії. Він же очолював і фельдшерську школу, створену при губернській лікарні⁴. У цій лікарні працював лікарем брат батька Катерини Михайлівни, а сам М. М. Серебряков навчався у Воєнно-Хірургічній академії Петербурга [5, с. 3]. «Я хотіла їхати до Медичного Інституту в Петербурзі. Тато був дуже проти того, щоб я їхала, але потішав себе тим, що туди приймали тільки в 21 рік, а мені було всього 18», – напише Катерина Антонович у своїх спогадах [5, с. 29]. Пізніше, по закінченню художньої школи, вона все ж таки вивчатиме медицину в Петербурзі протягом трьох років, продовжить у вищій медичній школі у Флоренції, але не стане реалізовувати себе в цій сфері, оскільки визначить живопис пріоритетним напрямом своїх інтересів.

Утім, рішення передати своє тіло для наукових потреб Медичному Коледжу Університету Манітоба, можливо, було продиктоване саме пам'яттю про родинну традицію та власну колишню мрію присвятити себе медицині.

«Місця поколінь». Антоновичі

Родина Антоновичів у відповідності до конструкту «місця поколінь» виступає одним із ключових означень ідентичності Катерини Антонович. Вона відчувала свою нерозривність з родиною, яка користувалася високим авторитетом у колах української київської інтелігенції, не лише через шлюб із Дмитром Антоновичем. Передусім, це був близький для неї культурний простір з ustalеними традиціями, який імпував світоглядною демократичністю, поколінневою солідарністю, насиченою комунікацією, наближеністю до мистецтва.

¹ *Серебряков Михайло Михайлович (1852–1906) мав дворянське походження, був членом Харківської міської думи, членом правління, головою Харківської громадської бібліотеки.*

² *Катерину Михайлівну було названо на честь її бабусі.*

³ *Тут і надалі зберігається мова оригіналу. У текстах документів виправлено лише орфографічні помилки.*

⁴ *Губернатор Слобідської губернії П. Ф. Сабуров заповідав свою дачу Харкову для облаштування в ній міської лікарні, дитячого притулку і богадільні.*

У спогадах і автобіографічних документах, відзначаючи, що її чоловік народився в сім'ї Володимира Боніфатійовича Антоновича, професора Київського університету, і його дружини Варвари Іванівни Міхель, вона акцентувала на їхній особливій ролі в київському середовищі, наголошуючи: «обидвоє вони були членами "Старої громади", яка об'єднувала культурне українське громадянство...» [6, с. 63].

Одним із цікавих документів, в якому Катерина Антонович репрезентує родину і себе в родинному форматі, була її відповідь на лист українського художника Івана Кейвана¹. У листі, датованому 1968 роком і надісланому з Едмонтону, Іван Кейван повідомляв, що розпочав роботу над монографією, присвяченою Д. В. Антоновичу, і звертався з проханням до Катерини Михайлівни уточнити біографічні дані. Відповідь Катерини Антонович на питання художника висвітлювала різні деталі родинної історії, невідомі на той момент широкому загалу, склад родини, характери її членів, стосунки між ними, матримоніальні зв'язки.

Відповідаючи на питання, вона повідомляла: «Д. В. "Муха"² був наймолодшим в родині. Він на десять років молодший за сестру Галю. Потім був брат Іван, і найстарша сестра була Орися чи Ірина Володимирівна Антонович. Вона була дуже гарна, але не була заміжня. Була весела, гарно співала, але я її знала вже старшою» [4].

Катерина Антонович уточнювала обставини, місце і дату свого одруження з Дмитром Антоновичем: «Ми одружилися з Д. В. в Києві в домі його сестри Галі у Володимирському соборі 22-го октября 1908 р.» [4]. Стосовно місця народження дітей повідомлялося, що старший син Михайло народився у Флоренції, в Італії, через рік після їхнього одруження, а донька Марина (Рудницька) і син Марко – в Києві.

З сестрою чоловіка – Галиною у Катерини Михайлівни були особливо близькі стосунки, як і з її донькою Наталією («Наталі»)³. Після передчасної смерті сестри Дмитро Антонович опікувався її дітьми, які продовжували жити в домі Антоновичів. Про родину Галини в листі повідомлялися важливі маловідомі на той час подробиці: «Чоловік Анни Володимирівни "Галі" був француз Леон Геркен – інженер. Був, здається, по будові шляхів і займав у Києві видатне положення. Мали вони двоє дітей – Наталі, яка потім одружилась з Юрієм Русовим. Дуже талановита жінка, закінчила в Ніцці [художню школу], письменниця.

¹ Кейван Іван Миколайович (1909–1992) – графік, живописець, мистецтвознавець. Навчався в художній школі О. Новаківського (Львів, 1927–1928), Варшавській академії мистецтв (1932–1937). У еміграції з 1944 р. (Німеччина). З 1949 р. – у Канаді (м. Едмонтон).

² «Муха» – так зазвичай Д. В. Антоновича називали близькі та друзі.

³ Геркен-Русова Наталія (1897–1989) – художниця театру і кіно. Навчалася в Українській академії мистецтв (Київ). Продовжувала художні студії в Українській студії пластичного мистецтва (Прага), Ніцці, Флоренції, Академії декоративного мистецтва в Парижі. Емігрувала до Чехо-Словаччини (1923), з часом – до Канади.

І Леон, чи Торик, як його звали дома, – син. Він виїхав до Південної Америки і там помер. Ми з Наталі не могли дізнатися коли. Мама Наталі вмерла в Києві від туберкульозу, перед революцією» [4].

Відповідаючи на решту питань, що цікавили художника, Катерина Михайлівна повідомляла про умови проживання родини в Києві після приходу до влади більшовиків, про свій досвід викладання в Педагогічному інституті Ржищева. У цьому ж короткому автобіографічному повідомленні пояснювалися причини неповернення Дмитра Антоновича в Україну на початку 1920-х, у той час, коли ціла когорта відомих українців повернулася з еміграції на хвилі «українізації». «Під час большевиків було трудно і з їжою, і з працею. Один час була бібліотекарем в Академії Мистецтва. Потім Академія мене командірувала до Ржищева, до Педагогічного інституту, викладати малювання, а там мені додали ще географію, бо не було учителя. Рік там з дітьми ми прожили і в холоді, і в голоді. Потім приїхали до Києва, і я почала клопоти, щоб виїхати до чоловіка в Прагу. Це був той час, що звався “новая економічна політика”, коли большевики трохи попустили і мене дуже намовляли написати чоловікові, щоб він приїхав. Ну але в продовженні такого стану я не була певна і не хотіла, аби чоловік з-за мене постраждав, і коли він писав, що як я хочу, то він приїде, я відповідала “не їдь”. Майже рік клопотала, поки дістала візу...” [4].

Будинок – дім – «місце поколінь»

Будинок Серебрякових у Харкові на вулиці Миколаївській, 16, як і будинок Антоновичів у Києві на розі Кузнечної і Жиянської, 20/40, є маркерами її самоідентифікації як Серебрякової/Антонович.

Дім, у якому зростала Катерина Антонович, посідає важливе місце в конфігурації її біографічного світу і виступає яскравим уособленням «місця поколінь»/«сімейного місця». «Наш дім» – конструкт, який використовується у спогадах, символізував тяглість роду, сімейних традицій, свідчив про смаки та вподобання господарів. Підтверджуючи своє сприйняття «нашого дому», Катерина Михайлівна писала: «...жили ми з татом в домі моєї бабусі. Це був великий дім на три поверхи. Ми жили на третьому поверсі. Дім був міцний, мурований з цегли, з товстезними стінами. Тоді казали, що йому 250 років. Був збудований у формі підкови з фігурними прикрасами на фронтоні та в стилі ампір» [5, с. 5].

Ностальгійний образ дому, закарбований у пам'яті, складався з численних деталей гарного інтер'єру, включаючи зручні улюблені меблі, красиві старовинні речі, а також неодмінні фортепіано та мольберт. У домі зберігалися реліквії, що промовисто символізували єдність роду та зв'язок поколінь. Серед них були ікони архістратига Михаїла та великомучениці Катерини – «родинний образ діда Михайла і бабуні Катерини», а також «Розпяття, яке належало нашому предкові – січовому козакові» [5, с. 8].

Після одруження з Дмитром Антоновичем подружжя оселилося в домі «старих Антоновичів», яких на той час уже не було. Поза тим, родина Антоновичів стає другою родиною Катерини Михайлівни.

Родинний будинок Антоновичів вона асоціювала, передусім, з Варварою Іванівною, яка викликала в неї почуття особливо глибокої і щирої поваги. Навіть не будучи знайомою з Варварою Іванівною, вона склала її цілісний образ, називаючи не інакше, як «видатною жінкою»¹. На переконання Катерини Михайлівни, своїм комфортом будинок «старих Антоновичів», відомий Київській громаді, завдячував саме їй. Вона «властиво цей дім сама будувала для своєї родини, і тому він був такий незвичайно зручний, повен сонця, оточений палисадником, з уже великими деревами і густою травою та огорожений невеликим парканом....» [7, с. 161].

Про будинок Антоновичів Катерина Михайлівна зберегла пам'ять як про особливе місце, проникнуте духом української старовини. Образ цього дому залишився в «архіві» її пам'яті, а час і відстань тільки загострювали його, викликаючи різні асоціації. Зокрема, описуючи елементи українського народного одягу у книзі, яка готувалася до друку у Вінніпегу, вона знову пригадала цей дім, де на горищі «між старими меблями» колись знайшла вишивальні п'яльці, а в самому домі було багато килимів, рушників та інших речей, вишитих руками «матері мого чоловіка» [9, с. 19].

Цей дім був «місцем поколінь» не лише в контексті родинної історії. Уособлюючи цілу епоху в житті українського Києва, репрезентовану плеядою діячів Старої Громади, відомими вченими, письменниками, митцями, дім Антоновичів відігравав роль символу, що набував значно більшої масштабності. Його руйнування означало знищення «місця поколінь» у широкому розумінні. Радянська влада, викорінюючи елементи національної історії, знищувала не просто старий будинок XIX ст., а знакове для українців «місце пам'яті». Катерина Михайлівна, коментуючи цю подію, писала: «Цим літом була в Києві дочка Марина з внукою, і привезли сумну вістку, що дому, з яким пов'язано стільки спогадів, і не тільки в мене, а і в цілому ряду поколінь, не існує. З цим домом у багатьох людей зв'язані чудові спогади... Там на місці дому Антоновичів почали будувати щось нове, і це нове вже не буде чудовим домом Родини Антоновичів! І той дім з традиціями Родини вже не буде існувати! А це так сумно! А я так ціную традиції в нашому сучасному житті» [8, с. 200].

¹ Схожий за тональністю портрет Варвари Іванівни Міхель репрезентував В. Міяковський у книзі, присвяченій Дмитру Антоновичу. «Виводячи» дружину В. Антоновича з тіні її знаменитого чоловіка, В. Міяковський приділив їй більш пильну увагу, акцентуючи на широкому колі її знайомств, зокрема з представниками активного в Києві революційного народництва 70-х і 80-х років XIX ст. (В. Міяковський. Дмитро Антонович. Вінніпег, 1967. С. 7).

Художниця – «пам'ятні місця»

Автобіографія Катерини Антонович, яка зберігається у фонді Бібліотеки і Архіву Канади, складена без зазначення дат та окреслення будь-яких часових меж. Пам'ять не втримала їх. Схоже, що час не є особливо важливим в її автобіографічному контексті, оскільки головна ідея полягала в тому, щоби відобразити свій шлях до опанування живопису як простору самореалізації, визначити ключові точки на довгому шляху вдосконалення професійної майстерності, кожна з яких щоразу надавала нового поштовху розвиткові таланту. Тому, очевидно, час має розмитий вигляд, сприймається як категорія у вимірі безкінечності. Проте на його тлі в автобіографії набувають майже сакрального значення «пам'ятні місця» і люди, котрі постають органічним доповненням, а інколи й уособленням «пам'ятних місць».

Автобіографія виступає переконливим свідченням пріоритетної самоідентифікації Катерини Антонович – художниці. Саме так вона сприймала себе і сподівалася на те, що так її сприймав світ.

Її долучення до живопису розпочалося з навчання в гімназії. Повідомляючи про себе, першим рядком вона записала: «Катерина Антонович, родж. Се-ребрякова, народилась у Харкові у 1887 р., закінчила 8-і класну гімназію К. Драшковської. Малювати вчилась спочатку в гімназії у проф. Шредера, а потім у проф. Уварова. Крім гімназійних лекцій, мала у них приватні»¹. Її «рисунок» вже тоді регулярно демонструвалися на виставках, що організовувались у гімназії і потім залишались у гімназійній колекції, яка стане, очевидно, першою збіркою робіт майбутньої художниці. Великим стимулом було відвідування з батьком художніх виставок, що проводились у Харкові. Завдяки ним у її світ входить творчість знаменитих художників – «видатного харківчанина» С. І. Васильківського, М. К. Пимоненка, І. Ю. Репіна. Тоді ж відбувається знайомство з творчістю ще одного «видатного майстра» – В. Г. Кричевського [5, с. 19], який у майбутньому стане її вчителем в Українській академії мистецтв.

Коротка автобіографія Катерини Антонович, передусім, це фіксація важливих для неї «пам'ятних місць», а саме українських і європейських локусів, де вона здобувала художню освіту, розвиваючи свій талант, отримувала професійну і моральну підтримку відомих майстрів, натхнення та імпульс до творчості. Тут відбувалося формування її професіоналізму, художньої естетики, долучення до традицій європейського живопису.

¹ Драшковська Катерина Миколаївна (1836–1896) – педагог, випускниця Полтавського інституту шляхетних дівчат, викладала у Харківському інституті шляхетних дівчат, засновниця власної школи. Гімназія Драшковської була одним із кращих на той час приватних жіночих закладів Харкова. Розміщувалася в особняку по вул. Сумській, 14. За спогадами Катерини Антонович, директорка прагнула, аби гімназія «була на висоті – модерна». Крім загальної програми, тут були уроки гімнастики, співу, танців, малювання, вивчалися німецька та французька мови.

Наступним після гімназії етапом була Харківська школа малювання, відома своїми давніми традиціями¹. «Після гімназії училась в школі рисування і малювання міста Харкова у проф. М. Пестрикова, який дуже велику увагу звертав на правильність рисунку. Ще там були професори Федорів і Бобровський», – зазначала Катерина Антонович [3]. Викладачі живопису були знаними майстрами з академічною освітою². Згадуючи своє навчання, Катерина Антонович пізніше напише, що їй довелося багато працювати, аби відповідати високим стандартам і вимогам, на які орієнтувала школа: «Щодня від год. 9–12 і від 5–7 му-сіла бути в школі. Але цю науку я любила і працювала з захопленням» [5, с. 29]. М. Р. Пестриков уже тоді високо оцінив її здібності, будучи впевненим, що наступним кроком його талановитої учениці має стати навчання в Петербурзькій Академії мистецтв [6, с. 67].

Навчання у школі, хоча й не було закінчене через заборону батька відвідувати останній клас, остаточно визначило пріоритети в житті К. М. Антонович. Вибір між медициною і мистецтвом було зроблено на користь останнього. Мистецтво стало формою її самоусвідомлення і самореалізації, світоглядним орієнтиром, професією, порятунком у випробуваннях ХХ століття, які довелося пережити. Поміж цим, можна припустити, що саме мистецтво визначило подальшу конфігурацію особистого життя, виявившись простором спільних інтересів Катерини Антонович і її майбутнього чоловіка – Дмитра Антоновича, коли вони ментально й інтелектуально органічно доповнювали один одного³.

Після навчання у Харківській школі сталася «перерва у систематичному малюванні», спричинена поїздкою до Петербурга. Але, навчаючись медицині, Катерина Антонович дістала можливість ознайомитися з художніми колекціями в імперській столиці, відвідувала музеї, робила копії з музейних картин. «З тих копій пам'ятаю “Початок весни” Єндогурова», – зазначає вона в автобіографії [3]. Це ще один автобіографічний запис, вартий прискіпливої уваги. Постає питання, чому в «архіві пам'яті» збереглася картина саме цього авто-

¹ Колись це була приватна «школа рисування», заснована М. Д. Раєвською-Івановою в 1869 р. – першою жінкою художницею, яка отримала це офіційне звання від Петербурзької Академії мистецтв. Наприкінці ХІХ ст. приватна школа була перетворена на міську художню школу, в якій викладали відомі майстри живопису з академічною освітою.

² Пестриков Михайло Родіонович (1864–1930) – художник, педагог, навчався в Петербурзькій Академії мистецтв, був визнаним майстром станкового живопису, портретного жанру.

Бобровський Григорій Михайлович (1873–1942) – живописець, педагог, закінчив Вище художнє училище при Петербурзькій Академії мистецтв, учень І. Ю. Рєпіна, майстер пейзажу і портретного жанру.

Федорів Митрофан Семенович (1870–1942) – художник, педагог, закінчив Вище художнє училище при Петербурзькій Академії мистецтв, учень І. Ю. Рєпіна, майстер пейзажу і портретного жанру.

³ Антонович Дмитро Володимирович (1877–1945) – політичний, державний, культурний діяч, історик української культури і мистецтва, учень мистецтвознавця, професора Університету св. Володимира Г. Г. Павлуцького.

ра?¹ З огляду на те, що багатозначущі ремінісценції, а особливо мистецькі, постають відображенням складних психоемоційних переживань та художньо-естетичних уявлень, відповідь на питання може бути однією з ілюстрацій до цілісної картини внутрішнього світу людини.

Ліричний пейзаж був головним творчим напрямом І. І. Єндогурова. Художник любив ранню весну і відобразив її на різних своїх полотнах. Картина «Початок весни» є однією з вершин його блискучої майстерності².

Отже, що саме могло вразити в цій роботі молоду художницю, аби спогад про неї зберігся впродовж усього життя? Можливо, її зацікавила сама трагічна постать майстра, який у ранньому віці пішов з життя? Чи тихий смуток, відображений у картині? Написана у класичній традиції, картина відтворювала пронизливу гармонію і ніжність природи. Можна припустити, що вже тоді, вглядаючись у цю картину та створюючи її власну версію/копію, Катерина Антонович відчула в ній відображення не лише унікального таланту та драматичних поворотів долі художника, але й передчуття своєї драматичної долі. До того ж, завершення роботи над копією картини припало на момент трагічної загибелі батька, що стало сильним потрясінням і травматичним спогадом.

Наступний короткий запис в автобіографії «Мюнхен. Школа Хольоши. 1 рік» [3] маркує надзвичайно важливий етап на шляху становлення художньої майстерності Катерини Антонович. Ідеться про навчання у знаменитій приватній Мюнхенській школі-студії Шимона Голлоші (1857–1918). Заснована в 1886 р. видатним угорським живописцем вірменського походження, школа-студія була відомим осередком, до якого прагнули потрапити талановиті молоді художники³. Шимон Голлоші був прихильником реалістичного зображення в мистецтві, але за допомогою неакадемічних засобів. Передусім він вчив малюнку голови та постави людини, цілісному її баченню, звертав увагу на зображення форми і конструкції. Прагнення потрапити до Мюнхена, пройти курс навчання у цього майстра свідчили про амбітні наміри оволодіти найсучаснішою технікою малювання, долучитися до нових тенденцій європейського живопису, розвиваючи свій талант.

Уроки, засвоєні в Мюнхенській школі, позначаться на всій подальшій художній творчості Катерини Антонович. Портретний жанр стане одним із пріоритетних напрямів.

¹ Єндогуров Іван Іванович (1861–1898) – живописець, графік, аквареліст, вільний слухач Імператорської Академії мистецтв, член Товариства передвижників. Картини художника зберігаються в колекціях Державного Руського музею (Санкт-Петербург), Державної Третьяковської галереї.

² Картина І. І. Єндогурова «Початок весни» була включена до Паризького видання 1910 р. «Сокровища русской живописи. Альбом избранных картин музея Александра Третьего».

³ Різного часу тут удосконалювали свою майстерність художники І. Грабар, М. Добужинський, В. Кандінський, Г. Нарбут та інші.

Європейський сегмент у багатоманітності проявів (традиції, музеї, майстерні, митці, школи, впливи, виставки) є одним із домінантних «пам'ятних місць» у складній конфігурації біографічного світу Катерини Антонович. Європейське мистецтво було джерелом натхнення і водночас великою лабораторією її майстерності. Свого часу вона мала можливість зануритись у багатство європейського живопису і відчутти його неперевершений смак. Окрім навчання в Мюнхенській школі, на початку спільного життя з Дмитром Антоновичем подружжя тривалий час перебувало в Європі. «Кілька років жила в Італії – Венеція, Верона, Мілан, Рим, Неаполь, а у Флоренції жила два роки, працювала і оглядала музеї», – запише Катерина Антонович в автобіографії [3]. Серед італійських центрів культури Флоренція, як видно, мала пріоритетне значення. І це зрозуміло, адже це місто було ідеальним для вивчення європейського живопису і скульптури, передусім завдяки наявним музейним колекціям шедеврів Уффіці і Флорентійської академії мистецтв. Окрім Італії тоді ж відбулось її знайомство з музеями та архітектурою міст Швейцарії, Австрії, Німеччини, Франції, Іспанії.

Особливе місце в системі самоідентифікацій Катерини Антонович посідає Українська Академія мистецтва. Заснована в Києві в 1917 р., Академія об'єднала найкращих українських художників. Ця знакова подія в мистецькому житті України стала втіленням давньої мрії Дмитра і Катерини Антоновичів. Як знаний історик мистецтва Дмитро Антонович був одним із розробників концепції, ініціаторів і організаторів створення Академії. Катерина Антонович змогла реалізувати своє давнє бажання продовжити навчання у знаних українських митців.

З початком роботи Академії вона відвідувала майстерню графіки Георгія Нарбута – художника з європейським визнанням і славою, засновника української школи графічного мистецтва.

Одним з її вчителів був Василь Кричевський, творчість якого вона знала з харківських часів і який очолював в Академії майстерню архітектури і народного українського мистецтва.

Утім, на завершальному етапі навчання в Академії Катерина Антонович обрала клас Михайла Бойчука, його майстерню фрески і декоративного мистецтва¹. В автобіографії Катерина Антонович зробить зовсім стислий запис: «Закінчила у М. Бойчука» [3]. Вибір був, очевидно, не випадковим. Її ментальні та естетичні вподобання були особливо чутливими до світоглядної концепції художника та його мистецьких ідеалів. Засновник «бойчукізму» – потужного напрямку в українському мистецтві – він сповідував власну філософію, вважаючи, що образ дійсності мав бути абстрагованим до рівня народного живопису

¹ Бойчук Михайло Львович (1882–1937) – художник-монументаліст, учився в художній студії у Львові, у приватній рисувальній школі у Відні (1898–1899), у Краківській академії мистецтв (1899–1905). Після закінчення Академії продовжував навчання в Мюнхені (1905), працював і студіював живопис у Парижі (1907–1910).

на кшталт українсько-візантійської ікони. На його переконання, творчість, а не модель мали бути надзавданням митця.

Своє сприйняття творчості художника та його особистості Катерина Михайлівна зафіксувала у спогадах: «Це був наймолодший з професорів, який вчився у Парижі. З своїм власним оригінальним підходом до мистецтва, він виходив у своїх працях з старого українського мистецтва, з старих українських традицій. Він був глибоко переконаний і твердо вірив, що для нашого мистецтва – це єдиний правильний шлях і що він сам призначений створити таку школу. Він так у це вірив, що зумів і своїх учнів переконати і вони так само в це повірили. Потім дійсно він створив свою школу, яка так і носила його ім'я. Це таки була дійсно оригінальна людина і оригінальний мистець» [8, с. 190].

У київський період своєї творчості Катерина Антонович розпочала опановувати мистецтво книжкової ілюстрації, зокрема дитячих видань. Поштовхом стала пропозиція О. Г. Лотоцького проілюструвати його книги, підготовлені ним для молоді¹. «Мені він дав ілюструвати “Вінок”, який потім і був виданий як Читанка Перша у Полтаві у вересні 1918 р.», – згадувала Катерина Антонович [8, с. 211].

У автобіографії вона зафіксувала ще один цікавий досвід Київського періоду – ілюстрування журналу для дітей «Волошки»². Ілюстрація дитячої книжки стане її захопленням і ще одним напрямом художньої творчості.

Опановувати мистецтво гравюри вона продовжуватиме, опинившись в еміграції в Чехо-Словаччині. У Празі «абсолювувала³ Український Вільний Університет» (у свідоцтві УВУ зазначено «фільософічний факультет»), «працювала в Українській студії Пластичного Мистецтва. Робила дереворити⁴ для карток з українською тематикою», – позначено в автобіографії [3]. Українська студія пластичного мистецтва (УСПМ), організована за зразком академій мистецтв і відкрита в 1923 р., була найбільшим осередком мистецької діяльності українців за кордоном [13, с. 488–489]. Тут викладали відомі мистецтвознавці та художники. Клас графіки та прикладного мистецтва, зокрема, вів визнаний митець І. І. Мозалевський⁵.

Будучи упродовж десяти років головою Українського дитячого притулку в Чехо-Словаччині, вона ілюструватиме часопис «Нашим дітям» та інші дитячі

¹ Лотоцький Олександр Гнатович (1870–1939) – письменник, публіцист, науковець.

² «Волошки» – ілюстроване двотижневє видання для дітей за редакцією письменниці Н. Д. Романович-Ткаченко, що виходило упродовж 1917 р. У журналі друкувалися народні казки, поезії М. Жука, О. Олеся, П. Тичини, віршовані загадки М. Загірної. Журнал був органом однойменного видавництва дитячої літератури.

³ «Абсолювувати» – закінчити.

⁴ Дереворити – гравюри на дереві, ручний спосіб виготовлення картини гравіруванням малюнка на дереві.

⁵ Мозалевський Іван Іванович (1890–1975) – художник, майстер станкової, книжкової та прикладної графіки, учень В. В. Мате та І. Я. Білібіна, один з авторів проєктів банкнот та державних паперів доби Української революції (1917–1921).

книжки, що видаватимуться українською еміграційною громадою. У цей час Катерина Антонович виробить свій стиль книжкової ілюстрації, оригінальний і впізнаваний, в якому відчуватимуться і проявлятимуться впливи її великих учителів¹.

Еміграція до Чехо-Словаччини стала випробуванням таланту, життя в цілому і водночас продовженням навчання та напруженої роботи. Для Катерини Антонович Празький період, попри виклики еміграції, був особливо плідним. Навчаючись і працюючи у створених тут установах, вона продовжила опановувати і вдосконалювати не лише мистецтво гравюри, але й не менш важливий для неї жанр – портретний живопис.

Колекція створених нею портретів демонструє майстерне володіння різними художніми техніками – графіка, пастель, акварель, темпера, вугілля, олія. Про портретну галерею Празької доби вона напише: «Робила портрети по замовленню Бібліотеки імені Петлюри в Парижу олією (під час війни німці вивезли разом з частиною Бібліотеки імені Петлюри, і пізніші розшуки були марні). Для Музею Визвольної боротьби України робила портрети діячів (Ст. Смаль-Стоцького, Б. Мартоса)» [3].

Перелік художніх творів, укладений у додатку до автобіографії, нараховує близько 80 позицій, більшість із яких – портрети. Звичайно, цей список не може претендувати на вичерпність (адже укладався на початку 1960-х), але надає уявлення про героїв її портретної галереї. Разом із портретними зображеннями членів своєї родини вона писала портрети відомих українських діячів (Д. Багалій, В. Біднов, І. Борковський, Л. Білецький, М. Грушевський, Д. Дорошенко, О. Кошиць, О. Пчілка, І. Шовгенів, Д. Щербаківський), знакових постатей української культури (І. Франко, Т. Шевченко), пересічних українців (жінок, чоловіків, дітей) [3].

Роботи Катерини Антонович виставлялися в експозиції Музею визвольної боротьби України (МВБУ) у Празі. До Музею були передані портрети власної роботи, листівки, поливані статуетки (всього 27 творів) [12, с. 65]. Окрім серії портретів, що знаходились у портретній галереї Музею, до художньої експозиції були включені її натюрморти. Скульптурні твори в техніці майоліки демонструвалися в експозиції музейного відділу скульптури. Образотворча Шевченкіана Музею так само мала її роботи, зокрема графічні портрети Т. Шевченка та ілюстрації до «Кобзаря».

¹ Подальшим утіленням її таланту ілюстраторки стане робота з журналом «Жіночий світ» (друкований орган Організації українок Канади, створений у 1950 р.), художнє оформлення своїх книг, що видаватимуться в Канаді. Тричі (1954, 1964, 1976) буде перевидана одна з них – «Український одяг. Історичні замітки». Вишукані ілюстрації жіночого, чоловічого, дитячого одягу козацької доби, виконані авторкою в характерному для неї стилі, стануть окрасою цього видання.

Празький період був часом широкого визнання таланту художниці, картини демонструвалися на виставках живопису в Римі й Берліні, потрапили до численних приватних колекцій. Отже, в такий спосіб відбулося повернення Катерини Антонович до європейського культурного простору, традиції якого вона колись прагнула досягнути. Повернення відбулося за кардинально нових обставин і в зовсім іншому статусі. На цей раз вона вже була визнаною художницею, роботи якої демонструвалися на виставках в європейських мистецьких столицях. Утім еміграція накладала свій відбиток, передусім, подальшою невизначеністю долі. Прага і Європа, як скоро стане очевидним, виявилися не останньою зупинкою на шляху еміграційних мандрів і випробувань.

Далі, у 1949 р., відбувся переїзд до Вінніпега – канадського міста, в усіх сенсах далекого від культурних європейських традицій, мистецьких зокрема. Канадський період творчості Катерини Антонович був не менш насиченим, аніж попередні, хоча й мав суттєві відмінності. Необхідно було адаптуватися до чужого культурного середовища та інших умов життя. Це не завадило далі шукати шляхи для самореалізації, хоча простір для цього виявився значно обмеженішим.

Українськість як один із маркерів її творчості стала на заваді поширенню художніх творів у Північній Америці. Канадське й американське суспільство виявляло стриманість до творчості української художниці, як, власне, і до творчості інших українських художників-емігрантів. Можливо, аби вийти за межі, які диктували нові умови життя, бути цікавою не лише українській громаді, але й більш широкій аудиторії, вона частіше звертається до пейзажного живопису, натюрмортів, жанрових композицій.

Як ілюстраторка Катерина Антонович здебільшого залишалася відомою в українських колах, працюючи в українських виданнях. Її картини продовжували демонструватися на виставках, але переважно в центрах проживання української громади – Вінніпег, Монреаль, Торонто (Канада), Детройт, Нью-Йорк, Філадельфія (США). Більшість художніх творів зберігалась у приватних колекціях (В. Білінського, Л. Бурачинської, О. Войценко, О. Кісілевської, О. Лятуринської, Я. Рудницького, Ю. Русова, О. Фроляк та інших), а також в українських установах. Їхній перелік, що додавався до автобіографії, був підтвердженням українського простору експозицій: Українська Вільна Академія Наук (Вінніпег, Нью-Йорк), Історичний військовий музей (Торонто), Музей при українській церкві св. Володимира (Торонто), Оселя «Київ» (Торонто), Український собор свята Покрови (Вінніпег), Український катедральний православний собор (Вінніпег), Український музей Культури й Освіти (Вінніпег), Пласт (Вінніпег) [3]. Художня творчість Катерини Антонович цього періоду, цілком очевидно, опинилась у площині «українське мистецтво для української громади». Школа рисунка й малювання, заснована Катериною Антонович у Вінніпегу на початку 1950-х, також розміщувалася в Українському народному домі.

Втім, обмеженість простору для мистецької самореалізації не стала підставою для нарікань, розпачу та будь-яких негативних рефлексій. В українському еміграційному середовищі високо цінували її талант. Юрій Стефаник¹ у листі до Марини Рудницької називав Катерину Антонович жінкою «великого серця і великих талантів», ім'я якої «записане навіки в анналах нашої культури» [2]. Іронія ж долі Катерини Антонович у тому, що її велика творча спадщина – портрети, графіка, пейзажі, натюрморти, скульптура – майже невідомі в Україні.

У Канаді, дещо змінивши своє амплу, Катерина Антонович реалізувала себе як художниця-педагог. Останні рядки автобіографії є виразним штрихом, що довершує її портрет: «Вже сьомий рік веду школу рисування і малювання у Вінніпегу. Щороку на закінчення семестру відбувається виставка праць учнів. Деякі з моїх учнів вступили на "АРТ" до Манітобського університету» [3]. Як видно, вона пишалася своїми учнями і тим, що змогла втілити одну зі своїх мрій – навчати молодь, як колись навчалась сама, передавати їй свій багатий досвід, здобутий на довгому шляху опанування художньої майстерності. Школа була названа її іменем і стала «пам'ятним місцем» Катерини Антонович. Імовірно, втіхою для нею було й те, що онук – Ждан Рудницький успадкував її талант і став художником. Водночас її життя в мистецтві підтверджує відому формулу про те, що талант потребує не лише зусиль, наполегливості й послідовності, а ще – вдачі та сприятливих обставин для реалізації та визнання.

Наукова новизна. Біографічний світ Катерини Антонович розглядається як особистісний культурний простір, що постає втіленням її самопрезентацій та перехрестям різноманітних самоідентифікацій. Яскрава палітра і багатогранність біографічного світу розкривається завдяки актуалізації особистісних пам'яттєвих ландшафтів у розмаїтті контекстів епохи, суспільних зламів, викликів долі, життєвих колізій, часових трансформацій.

Віднайдені архівні автобіографічні документи Катерини Антонович у комплексі з опублікованими в еміграції спогадами надають можливість наблизитися до розуміння характеру, світоглядних переконань, художніх та естетичних уподобань цієї непересічної жінки з огляду на її самосприйняття та самоусвідомлення.

Концепти-символи «місця покоління» та «пам'ятні місця» забезпечують зручний механізм для відтворення композиційної моделі біографічного світу.

Висновки. Автобіографія і спогади Катерини Антонович дозволяють реконструювати систему ідентичностей, що репрезентує її біографічний світ. Розповідаючи про себе, родину, оточення, Катерина Антонович фіксує ключові події свого життя, що відіграють роль маркерів у системі її пріоритетних самоідентифікацій, передусім як представниці роду Серебрякових/Антоновичів та художниці.

¹ Стефаник Юрій Васильович (1909–1985) – письменник, літературознавець, журналіст, син письменника Василя Стефаника. У 1944 р. емігрував до Німеччини, з 1948 р. – у Канаді.

«Місця поколінь» – родоводи, родинні будинки, родинні традиції, а також пов'язані з ними українське інтелектуальне середовище, поколіннева солідарність постають уособленням моральних і світоглядних імперативів Катерини Антонович. Водночас культурні локуси в її автобіографічній рецепції вказують на особливо важливі «пам'ятні місця» та значущість художніх шкіл, знаменитих майстрів живопису та культурних просторів Харкова, Києва, Петербурга, Мюнхена, Праги, провідних центрів європейського мистецтва на довгому шляху опанування художньої майстерності.

Список використаних джерел

1. Library and Archives Canada (LAC). Accession (ACC) #MG 31 H 50; Finding Aid # 1517. The Antonovych Collection, vol. 1, file 15.
2. Library and Archives Canada (LAC). Accession (ACC) #MG 31 H 50; Finding Aid # 1517 The Antonovych Collection, vol. 1, file 22.
3. Library and Archives Canada (LAC). Accession (ACC) #MG 31 H 50; Finding Aid # 1517 The Antonovych Collection, vol. 2, file 18.
4. Library and Archives Canada (LAC). Accession (ACC) #MG 31 H 50; Finding Aid # 1517 The Antonovych Collection, vol. 3, file 17.
5. Антонович К. З моїх споминів. Вінніпег : УВАН, 1965. Ч. 1. 31 с.
6. Антонович К. З моїх споминів. Вінніпег : УВАН, 1966. Ч. 2. 80 с.
7. Антонович К. З моїх споминів. Вінніпег : УВАН, 1972. Ч. 4. 175 с.
8. Антонович К. З моїх споминів. Вінніпег : УВАН, 1973. Ч. 5. 240 с.
9. Антонович К. Український народний одяг. Практичні поради. Взорі. Вінніпег : Накладом Організації Українок Канади ім. О. Басарабової, 1954. 23 с.
10. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті. Київ : Ніка-Центр, 2012. 440 с.
11. Буняк О. Епістолярна спадщина родини Антоновичів у зібранні Національного музею історії України // Науковий вісник Національного музею історії України. 2019. № 5. С. 39–54.
12. Пеленська О. Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині. Нью-Йорк ; Прага, 2005. 223 с.
13. Уляновська С., Уляновський В. Українська наукова і культурницька еміграція у Чехо-Словаччині між двома світовими війнами // Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / упоряд. С. В. Уляновська. Київ: Либідь, 1993. С. 477–498.
14. Антонович Катерина Михайлівна // Енциклопедія сучасної України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=43002
15. Antonovych, Kateryna // Internet Encyclopedia of Ukraine [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CA%5CN%5CAntonovychKateryna.htm>
16. The Kateryna Antonovych collection. Prepared by Denis Sowtis and Myron Momryk. CIUS, The University of Alberta, Edmonton. 1985. 28 p.

Larysa Buriak,

Doctor of Sciences (History), Professor,

Leading research associate of Institute of Biographical Studies

of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine

ORCID: 0000-0002-4631-844X

e-mail: larysa.buryak@gmail.com

Kateryna Antonovych about herself, family and her surroundings (memories and archival documents in reconstruction of biographical world)

The aim of the research is the reconstruction of the biographical world of Kateryna Mykhailivna Antonovych and actualizing her figure in the scientific domestic discourse. **The research methodology** is based on strategies and scientific approaches of interdisciplinarity, which are provided via an array of methods namely source analysis, historical and biographical reconstruction, culturological criticism. **Scientific novelty** is found in reconstructing Kateryna Antonovych's biographical world as a personal cultural space, which appears as the embodiment of her self-presentations and the crossroads of self-identifications. The diversity of the biographical world is revealed through the actualization of personal memories in a variety of contexts of the epoch, challenges of emigration, cultural transformations. Kateryna Antonovych's archival autobiographical documents, together with memoirs published in exile, bring us closer to understanding her character, worldviews, artistic and aesthetic preferences. These documents show how the concepts-symbols «places of generations» and «memorable places» provide a convenient mechanism for reconstructing the compositional model of the biographical world. It is noted that talking about herself, family and her surroundings, Kateryna Antonovych captures the key events of her life, that mark her priorities of self-identification, namely being the representative of the Serebriakov / Antonovych family and a painter. **Conclusions.** The reconstruction of Kateryna Antonovych's biographical world shows a system of identities formed under the influence of family traditions, Ukrainian intellectual environment, intergenerational solidarity, as well as art trends and cultural spaces of Kharkiv, Kyiv, St. Petersburg, Munich, Prague and other European art centres. «Places of generations» – ancestry, family houses, family stories and traditions are the embodiment of moral and ideological imperatives of Kateryna Antonovych. At the same time cultural loci in her autobiographical perception points to especially important “memorable places” on the way to mastering artistic skills and self-realization.

Key words: Kateryna Mykhailivna Antonovych, autobiographical sources, biographical world, “places of generations”, “memorable places”.

Стаття підготовлена 19 лютого 2020 року;

подана до друку 2 березня 2020 року.